

Konvensjonen om barnets rettigheter

Distr.
GENERELL

CRC/C/GC/9
27. februar 2007

KOMITEEN FOR BARNETS RETTIGHETER
Komiteens førtitredje sesjon
Genève, 11. – 29. september 2006

GENERELL KOMMENTAR NR. 9 (2006)

Rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne

I. Innledning

A. Hvorfor en generell kommentar om barn med nedsatt funksjonsevne?

1. Det er anslått at det fins 500-650 millioner personer med nedsatt funksjonsevne i verden, eller ca. 10 % av verdens befolkning, og av disse er rundt 150 millioner barn. Mer enn 80 % av dem bor i utviklingsland, med dårlig eller ingen tilgang til tjenester. Flertallet av barn med nedsatt funksjonsevne i utviklingsland får ingen skolegang og er fullstendig analfabeter. Det er allment erkjent at de fleste av årsakene til at barn blir funksjonshemmet, som krig, sykdom og fattigdom, kan forebygges, og en forebygging av disse årsakene ville også forebygge og/eller redusere de funksjonshemninger som er et resultat av dem, og som ofte forverres på grunn av manglende inngrep på et tidlig stadium. Det bør derfor gjøres mer for å mobilisere den nødvendige politiske vilje og et ekte engasjement, for å finne ut hvilke tiltak som vil være mest effektive for å forebygge funksjonshemninger, og sette disse tiltakene ut i livet, med deltakelse fra alle samfunnsnivå.

2. I de siste årtiene har vi vært vitne til et positivt fokus på personer med nedsatt funksjonsevne generelt, og på barn spesielt. Årsaken til dette nye fokuset er delvis å finne i det faktum at stemmen til personer med funksjonshemninger, og deres talspersoner i nasjonale og internasjonale frivillige organisasjoner, i økende grad blir hørt, og delvis i den tiltakende oppmerksomhet som blir personer med funksjonshemninger til del innenfor rammen av menneskerettighetstraktater og i FNs organer for oppfølging av disse traktatene. Disse traktatorganene har et betydelig potensial med hensyn til å fremme rettighetene til

personer med nedsatt funksjonsevne, men dette potensialet har stort sett vært dårlig utnyttet. Da Konvensjonen om barnets rettigheter (heretter kalt "konvensjonen") ble vedtatt i november 1989, var dette den første menneskerettighetstraktaten som inneholdt en spesifikk henvisning til funksjonshemming (artikkel 2 om ikke-diskriminering), og en egen artikkel - artikkel 23 - var eksklusivt viet til funksjonshemmede barns rettigheter og behov. Siden konvensjonen trådte i kraft (2. september 1990), har Komiteen for barnets rettigheter (heretter kalt "komiteen") viet vedvarende og særskilt oppmerksomhet til diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne¹, mens andre organer som er opprettet for å overvåke oppfølgingen av menneskerettighetstraktater, har omtalt slik diskriminering under "andre kategorier" i forbindelse med artikler om ikke-diskriminering i sine respektive konvensjoner. I 1994 sendte Komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter ut sin generelle kommentar nr. 5, som omhandlet personer med nedsatt funksjonsevne, og den slo i punkt 15 fast at "Konsekvensene av diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne har vært særlig alvorlige innenfor utdanning, sysselsetting, bolig, transport og kulturliv, og når det gjelder tilgang til offentlige steder og offentlige tjenester." Da FNs kommisjon for sosial utvikling utnevnte sin første spesialrapportør for funksjonshemmede i 1994, fikk denne som mandat å overvåke oppfølgingen av FNs standardregler for like muligheter for personer med nedsatt funksjonsevne, som ble vedtatt av FNs generalforsamling på forsamlingens 48. sesjon i 1993 (A/RES/48/96, Vedlegg), i tillegg til å høyne statusen til personer med nedsatt funksjonsevne over hele verden. Den 6. oktober 1997 viet komiteen sin dag med generell diskusjon til barn med nedsatt funksjonsevne, og komiteen vedtok i den forbindelse en rekke anbefalinger (CRC/C/66, punktene 310-339), der den vurderte muligheten til å utarbeide en generell kommentar om barn med nedsatt funksjonsevne. Komiteen har med tilfredshet merket seg arbeidet til Ad hoc-komiteen for en helhetlig og integrert internasjonal konvensjon til beskyttelse og fremme av funksjonshemmede personers rettigheter og verdighet, og at denne komiteen under sitt 8. møte, holdt i New York 25. august 2006, vedtok et utkast til en konvensjon om funksjonshemmede personers rettigheter, som skal legges fram for FNs generalforsamling på forsamlingens 61. sesjon (A/AC.265/2006/4, Vedlegg II).

3. Komiteen har under gjennomgangen av partenes rapporter akkumulert et vell av informasjon om statusen til barn med nedsatt funksjonsevne over hele verden, og komiteen har for et overveldende flertall av landene sitt vedkommende, funnet det nødvendig å fremme anbefalinger som er spesifikt rettet mot tiltak for å bedre situasjonen til disse barna. De problemer man har konstatert og tatt opp, har variert fra utestenging fra beslutningsprosesser til alvorlig diskriminering og i ekstreme tilfeller til og med drap på barn med nedsatt funksjonsevne. Fattigdom er både en årsak til og en følge av nedsatt funksjonsevne, og komiteen har gjentatte ganger understreket at barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier har rett til en tilfredsstillende levestandard, herunder det de trenger av mat og klær, og tilfredsstillende boforhold, og til en gradvis bedring i livsvilkårene over tid. Situasjonen til funksjonshemmede barn som lever i fattigdom, bør forbedres gjennom økte budsjettbevilgninger, og gjennom tilgang for disse barna til programmer for sosial beskyttelse og fattigdomsreduksjon.

4. Komiteen har merket seg at ingen av partene har presentert spesifikke forbehold eller erklæringer i forbindelse med konvensjonens artikkel 23.

¹ Se Wouter Vandenhole: *Non-Discrimination and Equality in the View of the UN Human Rights Treaty Bodies*, s. 170-172, Antwerpen/Oxford, Intersentia 2005.

5. Komiteen konstaterer også at barn med nedsatt funksjonsevne fortsatt støter på alvorlige problemer og hindringer når de vil utøve de rettigheter de har i henhold til konvensjonen. Komiteen understreker at hinderet for disse barna ikke er den nedsatte funksjonsevnen i seg selv, men snarere en kombinasjon av sosiale, kulturelle, holdningsmessige og fysiske hindringer som funksjonshemmede barn støter på i sitt daglige liv. Strategien for å fremme disse barnas rettigheter er derfor å iverksette de nødvendige tiltak for å fjerne disse hindringene. Komiteen erkjenner betydningen av artiklene 2 og 23 i konvensjonen, men samtidig slår komiteen fast, slik den har gjort fra starten av, at gjennomføringen av konvensjonen når det gjelder barn med nedsatt funksjonsevne, ikke skal begrenses til disse artiklene.

6. Denne generelle kommentaren er ment å være en veiledning og en støtte for partene i deres arbeid for å gjennomføre rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne, på en helhetlig måte som omfatter alle konvensjonens bestemmelser. Komiteen vil derfor først komme med noen betraktninger som er direkte relatert til artiklene 2 og 23. Deretter vil komiteen gå nærmere inn på behovet for å sette spesielt fokus på barn med nedsatt funksjonsevne, og inkludere disse eksplisitt innenfor rammen av generelle gjennomførings tiltak. Disse betraktningene vil så bli fulgt av kommentarer rundt betydningen av og realiseringen av de forskjellige artiklene i konvensjonen for barn med nedsatt funksjonsevne (gruppert i samsvar med komiteens praksis).

B. Definisjon

7. I henhold til artikkel 1 nr. 2 i utkastet til konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter, er funksjonshemmede “personer som har varig nedsatte fysiske, psykiske, intellektuelle eller sansemessige funksjoner, som i kombinasjon med ulike barrierer kan hindre deres fulle og effektive deltakelse i samfunnet på lik linje med andre.” (A/AC.265/2006/4, Vedlegg II)

II. De sentrale bestemmelsene for barn med nedsatt funksjonsevne (artiklene 2 og 23)

A. Artikkel 2

8. Artikkel 2 pålegger partene å sørge for at alle barn innenfor deres jurisdiksjon nyter godt av alle rettigheter som er nedfelt i konvensjonen, uten diskriminering av noe slag. Denne forpliktelsen innebærer at partene skal treffe egnede tiltak for å forebygge alle former for diskriminering, herunder diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Den eksplisitte påpekingen av funksjonshemming som ulovlig grunnlag for diskriminering i artikkel 2, er unik, og den har sin årsak i det faktum at barn med nedsatt funksjonsevne er en av de mest utsatte gruppene av barn. I mange tilfeller virker flere diskrimineringsårsaker sammen og gjør enkelte grupper ekstra utsatt, f.eks. jenter med nedsatt funksjonsevne i urbefolkninger, funksjonshemmede barn som bor ute på landet osv.. Man har derfor funnet det nødvendig å nevne funksjonshemming eksplisitt i artikkelen om ikke-diskriminering. Diskriminering forekommer – ofte de facto – i forskjellige aspekter ved livet og utviklingen til barn med nedsatt funksjonsevne. F.eks. kan sosial diskriminering og stigmatisering føre til at funksjonshemmede barn blir marginalisert og utestengt, og slike faktorer kan til og med true deres overlevelse og utvikling dersom det kommer så langt som til fysisk eller psykisk vold mot disse barna. Diskriminering når det gjelder tjenestetilbud hindrer dem i å få seg en utdanning og gjør at de ikke får nyte godt av tilfredsstillende helsetjenester og sosiale tjenester. Mangel på høvelig utdanning og yrkesopplæring fører til at de blir diskriminert på

arbeidsmarkedet når de vokser til. Sosial stigmatisering, frykt, overbeskyttelse, negative holdninger, mistro og fordommer mot barn med nedsatt funksjonsevne er fortsatt sterke faktorer i mange samfunn, og de fører til marginalisering og fremmedgjøring av disse barna. Komiteen vil gå nærmere inn på disse aspektene i avsnittene nedenfor.

9. Generelt skal partene i sitt arbeid for å forebygge og avskaffe alle former for diskriminering av barn med nedsatt funksjonsevne, treffe følgende tiltak:

a) Inkludere funksjonshemming eksplisitt som et ulovlig grunnlag for diskriminering i bestemmelser om ikke-diskriminering i landenes forfatninger, og/eller inkludere et spesifikt forbud mot diskriminering på grunnlag av funksjonshemming i spesifikke lover eller lovbestemmelser mot diskriminering.

b) Sørg for effektiv hjelp i tilfeller der rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne blir krenket, og sikre at slik hjelp blir gjort lett tilgjengelig for barna og deres foreldre og/eller andre som måtte ha omsorgen for dem.

c) Gjennomføre bevisstgjørings- og opplysningskampanjer rettet mot allmennheten og mot spesifikke yrkesgrupper, med det formål å forebygge og avskaffe de facto diskriminering av barn med nedsatt funksjonsevne.

10. Jenter med nedsatt funksjonsevne er ofte ekstra utsatt for diskriminering fordi de gjerne også er offer for kjønnsdiskriminering. På den bakgrunn anmodes partene om å vie jenter med nedsatt funksjonsevne spesiell oppmerksomhet, gjennom iverksetting av nødvendige tiltak, og eventuelt ekstratiltak, for å sikre at disse barna får fullgod beskyttelse, har tilgang til alle tjenester og blir inkludert fullt ut i samfunnet.

B. Artikkel 23

11. Artikkel 23 nr. 1 skal ses på som det grunnleggende prinsippet for gjennomføring av konvensjonen når det gjelder barn med nedsatt funksjonsevne: De skal kunne leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer deres verdighet, fremmer deres selvstendighet og legger til rette for deres aktive deltakelse i samfunnet. Tiltak fra partenes side for å realisere rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne skal ha dette som målsetting. Hovedbudskapet i dette avsnittet er at barn med nedsatt funksjonsevne skal inkluderes i samfunnet. Tiltak partene treffer for å gjennomføre rettighetene i konvensjonen for barn med nedsatt funksjonsevne, f.eks. på områdene helse og utdanning, skal ha som eksplisitt mål å inkludere disse barna i samfunnet i størst mulig grad.

12. I henhold til artikkel 23 nr. 2 erkjenner konvensjonspartene funksjonshemmede barns rett til spesiell omsorg, og de skal oppmuntre til og forsikre seg om at de barna som har krav på hjelp, og de som er ansvarlige for å ta hånd om dem, får den hjelpen de trenger. Hjelpen skal være tilpasset barnets tilstand og situasjonen til foreldrene eller eventuelle andre som har omsorgen for barnet. Artikkel 23 nr. 3 inneholder nærmere regler med hensyn til kostnadene ved de enkelte tiltak, og angir nærmere hva denne hjelpen skal ha som siktemål å oppnå.

13. For å oppfylle kravene i artikkel 23 skal partene utvikle og effektivt iverksette en helhetlig politikk, gjennom en handlingsplan, som ikke bare skal ta sikte på å realisere fullt ut de rettigheter som er nedfelt i konvensjonen, uten diskriminering, men også sikre at barn med nedsatt funksjonsevne og deres foreldre og/eller andre som tar hånd om dem, virkelig får den spesielle omsorg og bistand som de har krav på i henhold til konvensjonen.

14. Når det gjelder de konkrete detaljene i artikkel 23 nr. 2 og 3, vil komiteen bemerke følgende:

a) Tilbudet om spesiell omsorg og bistand er avhengig av tilgjengelige ressurser, og det skal være gratis dersom det er mulig. Komiteen anmoder partene om å la spesiell omsorg og bistand til barn med nedsatt funksjonsevne få høy prioritet, og investere så mye som mulig innenfor de ressurser som er til rådighet, for å få bukt med diskrimineringen av funksjonshemmede barn, og få dem inkludert i samfunnet i størst mulig grad.

b) Omsorgen og hjelpen skal legges opp slik at barn med nedsatt funksjonsevne sikres effektiv tilgang til og kan nyttiggjøre seg undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter. Komiteen vil komme nærmere inn på hvilke tiltak som trengs for å oppnå dette når den går gjennom de enkelte artikler i konvensjonen.

15. Komiteen konstaterer, med henvisning til artikkel 23 nr. 4, at den internasjonale utvekslingen av informasjon partene imellom på områdene forebygging og behandling er ganske begrenset. Komiteen anbefaler at partene treffer effektive, og i den grad det er hensiktsmessig, målrettede tiltak, for å få til en aktiv utveksling av informasjon, slik det tas til orde for i artikkel 23 nr. 4, slik at de kan forbedre sin kapasitet og kompetanse når det gjelder å forebygge og behandle funksjonshemninger blant barn.

16. Det er ofte uklart hvordan og i hvilken grad utviklingslandenes behov blir tatt hensyn til, slik artikkel 23 nr. 4 ber om. Komiteen anbefaler på det sterkeste at partene, innenfor rammen av bilateral eller multilateral utviklingsbistand, viser spesiell oppmerksomhet til barn med nedsatt funksjonsevne og deres overlevelse og utvikling, i samsvar med bestemmelsene i konvensjonen, f.eks. gjennom utvikling og iverksetting av spesielle programmer for å inkludere dem i samfunnet, og gjennom bevilgning av midler som er øremerket til dette formål. Partene oppfordres til å gi informasjon om slikt internasjonalt samarbeid og resultatene av det i sine rapporter til komiteen.

III. Generelle gjennomføringstiltak (artiklene 4 og 42 og artikkel 44 nr. 6)²

A. Lovgivning

17. I tillegg til de lovgivningsmessige tiltak som er anbefalt for å bekjempe diskriminering (se punkt 9 ovenfor), anbefaler komiteen partene å foreta en omfattende gjennomgang av alle nasjonale lover og tilhørende forskrifter, for å sikre at alle bestemmelsene i konvensjonen gjelder for alle barn, herunder barn med nedsatt funksjonsevne, som bør nevnes eksplisitt dersom dette er hensiktsmessig. Nasjonale lover og forskrifter skal inneholde klare og uttrykkelige bestemmelser som beskytter de spesifikke rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne, og utøvelsen av disse, særlig de rettighetene som er nedfelt i konvensjonens artikkel 23.

² I denne generelle kommentaren fokuserer komiteen på behovet for å vie barn med nedsatt funksjonsevne spesiell oppmerksomhet innenfor rammen av generelle gjennomføringstiltak. For en mer inngående forklaring av disse tiltakenes innhold og betydning, se komiteens generelle kommentar nr. 5 (2003), om generelle tiltak til gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter.

B. Nasjonale handlingsplaner og nasjonal politikk

18. Behovet for en nasjonal handlingsplan som integrerer alle bestemmelsene i konvensjonen, er allment erkjent, og komiteen har ofte anbefalt partene å utarbeide slike planer. Handlingsplanene skal være helhetlige planer, som også skal inneholde planer og strategier for barn med nedsatt funksjonsevne, og de skal ha målbare resultater som målsetting. Utkastet til konvensjon om funksjonshemmede personers rettigheter understreker betydningen av å inkludere dette aspektet i artikkel 4 nr. 1 bokstav c), der det slås fast at partene forplikter seg til "å ta hensyn til beskyttelse og fremme av menneskerettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne i all politikk og alle programmer" (A/AC.265/2006/4, Vedlegg II). Det er også viktig at alle programmer blir fulgt opp med de nødvendige finansielle og menneskelige ressurser, og at de har innebygde overvåkingsmekanismer, f.eks. indikatorer som gjør det mulig å måle resultatene nøyaktig. En annen faktor som ikke bør overses, er betydningen av at alle barn med nedsatt funksjonsevne blir inkludert i politikken og programmene. Noen parter har satt i gang utmerkede programmer, men uten at alle barn med nedsatt funksjonsevne er blitt inkludert.

C. Data og statistikk

19. For at partene skal være i stand til å oppfylle sine forpliktelser, må de opprette og utvikle mekanismer for innsamling av data som er nøyaktige, standardiserte, som gjør det mulig å hente ut spesifiserte rapporter, og som gjenspeiler den faktiske situasjonen for barn med nedsatt funksjonsevne. Betydningen av dette blir ofte oversett, og arbeidet blir ikke prioritert, til tross for det faktum at slike data har betydning, ikke bare for å finne ut hvilke tiltak som må iverksettes for å forebygge, men også for fordelingen av de svært verdifulle ressursene som trengs for å finansiere programmene. En av hovedutfordringene når man skal lage nøyaktig statistikk, er at det ikke fins en allment akseptert og klar definisjon av funksjonshemming. Partene oppfordres til å lage en egnet definisjon som sikrer at alle barn med nedsatt funksjonsevne blir inkludert, slik at alle barn med nedsatt funksjonsevne kan nyte godt av den spesielle beskyttelsen og de spesielle programmene som er utviklet for dem. Det er ofte nødvendig med ekstraordinære tiltak for å samle inn data om barn med nedsatt funksjonsevne, fordi de ofte blir holdt skjult av sine foreldre eller av andre som tar hånd om dem.

D. Budsjettmidler

20. Tildeling av midler: I henhold til artikkel 4 skal partene "...treffe slike tiltak i størst mulig utstrekning innenfor de ressurser de har til rådighet ...". Selv om det ikke er noen spesifikk anbefaling i konvensjonen med hensyn til hvor stor andel av statens budsjett som bør gå til tjenester og programmer for barn, så insisterer den likevel på at barn må prioriteres. Realiseringen av denne bestemmelsen har vært en kilde til bekymring for komiteen, siden mange land som er part i konvensjonen ikke bare bevilger for lite ressurser, men i tillegg også har redusert bevilgningene til barn gjennom årene. Denne tendensen har mange alvorlige implikasjoner, særlig for barn med nedsatt funksjonsevne, som ofte er langt nede på prioriteringslistene, eller kanskje ikke er å finne der i det hele tatt. Dersom en part f.eks. ikke bevilger tilstrekkelig midler til å sikre obligatorisk og gratis utdanning av god kvalitet for alle barn, er det lite sannsynlig at denne parten vil bevilge midler til opplæring av lærere for barn med nedsatt funksjonsevne, eller sørge for nødvendig spesialundervisning eller transport for disse barna. Desentralisering og privatisering av tjenester er i dag en vanlig måte å reformere økonomien på. Det bør imidlertid ikke glemmes at det til syvende og sist er statens plikt å

sørge for at det bevilges nok midler til barn med nedsatt funksjonsevne, og at det etableres strenge retningslinjer for hvordan disse tjenestene skal utføres. Ressursene som bevilges til barn med nedsatt funksjonsevne skal være tilstrekkelige - og øremerket, slik at de ikke blir brukt til andre formål - til å dekke alle deres behov, herunder programmer som er opprettet for opplæring av fagfolk som arbeider med barn med nedsatt funksjonsevne, som f.eks. lærere, fysioterapeuter og politiske beslutningstakere, opplysningskampanjer, økonomisk støtte til de funksjonshemmedes familier, opprettholdelse av inntekt, sosial sikkerhet, hjelpeinnsatser og relaterte tjenester. Videre må det også være finansiering på plass for andre programmer, som har som formål å inkludere barn med nedsatt funksjonsevne i den ordinære undervisningen, bl.a. gjennom modernisering av skoler, slik at de blir fysisk tilgjengelig for barn med nedsatt funksjonsevne.

E. Koordineringsorgan – fokusgruppe for barn med nedsatt funksjonsevne

21. Tjenester for barn med nedsatt funksjonsevne tilbys ofte av forskjellige statlige og ikke-statlige institusjoner, og disse tjenestene er som oftest fragmentert og lite samordnet, noe som resulterer delvis i overlapping av funksjoner og delvis i manglende tilbud. Det er derfor viktig å opprette en egnet samordningsmekanisme. Dette skal være et multisektorielt organ og inkludere alle offentlige og private organisasjoner. Det må være bemyndiget og støttet fra høyest mulig nivå i regjeringen, slik at det kan fungere optimalt. Et samordningsorgan for barn med nedsatt funksjonsevne, som en del av et mer omfattende samordningssystem for barns rettigheter, eller som en del av et nasjonalt samordningssystem for alle personer med nedsatt funksjonsevne, ville ha den fordel at det virket innenfor rammen av et allerede etablert system, forutsatt at dette systemet fungerer på en tilfredsstillende måte, og forutsatt at det har de nødvendige finansielle og menneskelige ressurser til rådighet. På den annen side kan et eget samordningssystem bidra til at fokus blir mer rettet mot barn med nedsatt funksjonsevne.

F. Internasjonalt samarbeid og teknisk bistand

22. For at informasjon skal bli fritt tilgjengelig mellom partene, og for at det skal skapes en god atmosfære for informasjonsutveksling når det gjelder f.eks. behandling og rehabilitering av barn med nedsatt funksjonsevne, skal partene erkjenne betydningen av internasjonalt samarbeid og teknisk bistand. Særlig oppmerksomhet skal vies utviklingsland som har behov for bistand for å opprette og/eller finansiere programmer som skal beskytte og fremme rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne. Disse landene opplever at det blir stadig vanskeligere å mobilisere tilstrekkelig ressurser for å imøtekomme de presserende behovene til personer med nedsatt funksjonsevne, og de har et akutt behov for bistand for å kunne forebygge funksjonshemming, tilby tjenester og rehabilitering og sørge for like muligheter for denne gruppen. For å kunne imøtekomme disse voksende behov må imidlertid det internasjonale samfunnet finne nye måter å skaffe til veie midler på, herunder gjennom en kraftig økning av ressursene, og treffe de nødvendige oppfølgingstiltak for å mobilisere ressurser. Det oppfordres derfor til frivillige bidrag fra regjeringer, økt regional og bilateral bistand og økte bidrag fra private kilder. UNICEF og Verdens helseorganisasjon (WHO) har bidratt til å hjelpe utviklingslandene med å utarbeide og gjennomføre spesifikke programmer for barn med nedsatt funksjonsevne. Prosessen med å utveksle kunnskap er også verdifull fordi den gjør det mulig å dele oppdatert medisinsk kunnskap og gode framgangsmåter, f.eks. når det gjelder tidlig registrering av signaler og lokalsamfunnsbaserte tilnærminger til tidlig intervensjon og støtte til familier, og takle felles utfordringer.

23. Land som opplever, eller som har vært gjennom, intern konflikt eller konflikt med andre land, som har ført til at det har blitt lagt ut landminer, står overfor en spesiell utfordring. Partene har ofte ingen oversikt over hvor det ligger landminer og ueksplodert ammunisjon, og kostnadene til minerydding er svært høye. Komiteen understreker betydningen av internasjonalt samarbeid, i samsvar med Konvensjon om forbud mot bruk, lagring, produksjon og overføring av antipersonellminer og om ødeleggelse av slike miner, fra 1997, for å forebygge skader og dødsfall forårsaket av landminer og ueksplodert ammunisjon som ligger igjen. I den forbindelse anbefaler komiteen at partene samarbeider nært med sikte på å fjerne fullstendig alle landminer og all ueksplodert ammunisjon i områder der det pågår og/eller har vært væpnet konflikt.

G. Uavhengig overvåking

24. Både konvensjonen og FNs standardregler for like muligheter for personer med nedsatt funksjonsevne erkjenner betydningen av at det opprettes et egnet overvåkingssystem³. Komiteen har gjentatte ganger vist til "Paris-prinsippene" (A/RES/48/134) som de retningslinjer nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner bør følge (se komiteens generelle kommentar nr. 2 (2002) om rollen til uavhengige nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner i arbeidet for å fremme og beskytte barnets rettigheter). Nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner kan være forskjellige typer institusjoner, som f.eks. barneombud eller kommissærer for barn, og institusjonene kan være bredt basert eller spesifikke. Uansett hvilken mekanisme som velges, må den være:

- a) uavhengig og utstyrt med det som trengs av menneskelige og finansielle ressurser,
- b) godt kjent blant barn med nedsatt funksjonsevne og de som har omsorgen for disse barna,
- c) lett tilgjengelig, ikke bare fysisk, men også i den forstand at barn med nedsatt funksjonsevne kan sende inn sine klager eller problemer på en enkel måte og under beskyttelse av taushetsplikten, og
- d) den må ha den nødvendige lovfestede myndighet til å motta, etterforske og ta seg av klager fra barn med nedsatt funksjonsevne, på en måte som både tar hensyn til at de er barn og at de har nedsatt funksjonsevne.

H. Det sivile samfunn

25. Selv om det er statens plikt å sikre omsorgen for barn med nedsatt funksjonsevne, er det ofte frivillige organisasjoner som utfører dette omsorgsarbeidet, uten at de får den støtte, finansiering og anerkjennelse de skulle ha hatt fra statlige myndigheter. Partene anmodes derfor om å støtte frivillige organisasjoner og samarbeide med dem, slik at de blir bedre rustet til å yte tjenester for barn med nedsatt funksjonsevne, samtidig som de skal påse at organisasjonene fullt ut retter seg etter bestemmelsene og prinsippene i konvensjonen. I den forbindelse henleder komiteen partenes oppmerksomhet på de anbefalinger komiteen vedtok etter dagen med generell diskusjon om privat sektor som tjenesteyter, 20. september 2002 (CRC/C/121, punktene 630-653).

³ Se også generell kommentar nr. 5 (1994) fra Komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, om personer med nedsatt funksjonsevne.

I. Spredning av kunnskap og opplæring av fagfolk

26. Kunnskap om konvensjonen og de av konvensjonens bestemmelser som er viet til barn med nedsatt funksjonsevne, er et nødvendig og kraftfullt redskap i arbeidet for å sikre at disse barnas rettigheter blir realisert. Partene oppfordres til å spre slik kunnskap bl.a. gjennom systematiske bevisstgjøringskampanjer, produksjon av egnet materiell, som f.eks. barnevennlige utgaver av konvensjonen i vanlig skrift og blindeskrift, og bruk av massemedia for å fremme positive holdninger til barn med nedsatt funksjonsevne.

27. Når det gjelder fagpersoner som arbeider med og for barn med nedsatt funksjonsevne, skal opplæringsprogrammene for disse bl.a. inneholde målrettet og fokusert undervisning om rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne, som skal være en forutsetning for å bli kvalifisert. Med fagpersoner menes her bl.a., men ikke bare, planleggere, dommere, jurister, håndhevere av lov og rett, lærere, helsearbeidere, sosialarbeidere og ansatte i media.

IV. Generelle prinsipper

Artikkel 2 - Ikke-diskriminering

28. Se punktene 8-10 ovenfor.

Artikkel 3 - Barnets beste

29. "Ved alle handlinger som berører barn, ... skal barnets beste være et grunnleggende hensyn". Denne artikkelens vidtfavnende karakter har som formål å dekke alle aspekter ved omsorg for og beskyttelse av barn i alle sammenhenger. Den henvender seg til lovgiverne, som har ansvaret for å sette opp det juridiske rammeverket for beskyttelse av rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne, og til deltakere i beslutningsprosesser som vedrører disse barna. Artikkel 3 skal være fundamentet som programmene og politikken bygger på, og den skal tas behørig hensyn til i enhver tjeneste for barn med nedsatt funksjonsevne og ved enhver annen handling som berører dem.

30. Barnets beste er av særlig relevans i institusjoner og andre fasiliteter som tilbyr tjenester for barn med nedsatt funksjonsevne. Disse forventes å innrette seg etter gjeldende normer og forskrifter, og hensynet til barnas sikkerhet og beskyttelsen av og omsorgen for dem skal for dem komme i første rekke. Dette hensynet skal under alle omstendigheter gå foran alle andre hensyn, f.eks. når midler skal fordeles.

Artikkel 6 - Retten til liv, overlevelse og utvikling

31. Barnets iboende rett til liv, overlevelse og utvikling er en rett som fortjener spesiell oppmerksomhet når det gjelder barn med nedsatt funksjonsevne. I mange land rundt om i verden blir barn med nedsatt funksjonsevne behandlet på en måte som helt eller delvis krenker denne rettigheten. I tillegg til at de er mer utsatt for barnedrap, er de i enkelte kulturer offer for en oppfatning av at et barn med en eller annen form for funksjonshemming er et dårlig tegn som kan kaste skygge over slekten, og en person fra lokalsamfunnet, som er utpekt til denne oppgaven, tar derfor systematisk livet av barn med nedsatt funksjonsevne. De som begår disse forbrytelsene, slipper ofte å stå til ansvar for dem, eller de får en mild dom. Partene anmodes innstendig om å treffe alle nødvendige tiltak for å få slutt på denne praksisen, herunder tiltak for å bevisstgjøre allmennheten og vedtak av og håndhevelse av

lover som sikrer at alle som direkte eller indirekte krenker funksjonshemmede barns rett til liv, overlevelse og utvikling, blir behørig straffet.

Artikkel 12 - Respekt for barnets synspunkter

32. Som oftest er det voksne, med eller uten funksjonshemninger, som bestemmer politikken og tar avgjørelsene i saker som gjelder barn med nedsatt funksjonsevne, mens barna selv ikke får delta i prosessen. Det er viktig at barn med nedsatt funksjonsevne blir hørt i alle prosedyrer som angår dem, og at deres synspunkter blir respektert, i samsvar med deres gradvise utvikling. For å sikre at dette prinsippet blir respektert, skal barna være representert i ulike organer, som f.eks. i nasjonalforsamlingen og i utvalg og andre fora der de kan gi uttrykk for synspunkter og delta i beslutningsprosesser som berører dem som barn generelt og som barn med nedsatt funksjonsevne spesielt. Det at barna blir engasjert i en slik prosess, sikrer ikke bare at politikken blir utformet etter deres behov og ønsker, men det fungerer også som et verdifullt inkluderingsverktøy, fordi det gjør beslutningsprosessen til en deltakerprosess. Barna skal utstyres med de kommunikasjonsmidler de har behov for, og forholdene skal legges til rette slik at de kan komme til orde med sine synspunkter. Videre skal partene gi støtte til opplæring for de funksjonshemmede barnas familier og for fagpersoner i hvordan de skal fremme og vise respekt for barnas gradvise utvikling og deres evne til å ta stadig større ansvar for beslutninger i sine egne liv.

33. Barn med nedsatt funksjonsevne har ofte behov for spesielle tjenester innen helseomsorg og utdanning, for at de skal kunne realisere sitt potensial fullt ut, og disse blir drøftet mer inngående i de relevante avsnittene nedenfor. Det bør imidlertid bemerkes at den åndelige, følelsesmessige og kulturelle utvikling og trivselen til barn med nedsatt funksjonsevne svært ofte blir forsømt. De er enten svært sjelden eller kanskje ikke i det hele tatt med på begivenheter eller aktiviteter som kan gi næring til disse viktige sidene ved ethvert barns liv. Dessuten er det ofte slik at når de får være med på noe, så dreier det seg ofte om aktiviteter som er spesielt utviklet for og beregnet på barn med nedsatt funksjonsevne. Denne praksisen fører bare til at barn med nedsatt funksjonsevne blir ytterligere marginalisert og får dem til å føle seg enda mer isolert. Programmer og aktiviteter som er utviklet for å fremme barns kulturelle utvikling og åndelige ve og vel, skal involvere og tilgodese både barn med nedsatt funksjonsevne og andre barn på en måte som fremmer barnas integrasjon og deltakelse.

V. Sivile rettigheter og friheter (artiklene 7, 8 og 13-17 og artikkel 37 bokstav a))

34. Retten til et navn og til statsborgerskap, retten til å bevare sin identitet, retten til ytringsfrihet, tankefrihet, samvittighets- og religionsfrihet, organisasjonsfrihet og frihet til å delta i fredelige sammenkomster, retten til privatliv og retten til ikke å bli utsatt for tortur eller annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, samt retten til ikke å bli berøvet friheten på ulovlig vis, er alle universelle sivile rettigheter og friheter som må respekteres, beskyttes og fremmes for alle, herunder for barn med nedsatt funksjonsevne. Her skal oppmerksomheten særlig rettes mot de områder der det er størst sannsynlighet for at rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne blir krenket, eller der det er behov for spesielle programmer for å beskytte disse rettighetene.

A. Fødselsregistrering

35. Barn med nedsatt funksjonsevne er mye mer utsatt for ikke å bli registrert ved fødselen enn andre barn. Dersom de ikke står i fødselsregisteret, er de heller ikke anerkjent av loven, og de blir usynlige i offentlige statistikker. Manglende registrering får omfattende konsekvenser for deres mulighet til å realisere sine menneskerettigheter, bl.a. ved at de ikke får statsborgerskap eller tilgang til sosiale tjenester og helsetjenester, og til utdanning. Barn med nedsatt funksjonsevne som ikke blir registrert ved fødselen, er mer utsatt for omsorgssvikt og institusjonalisering, og de har mindre sjanser til å leve opp.

36. I samsvar med artikkel 7 i konvensjonen anbefaler komiteen at partene treffer de tiltak som er nødvendig, for å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne blir registrert ved fødselen. Tiltakene skal bl.a. omfatte utvikling og iverksetting av et effektivt system for fødselsregistrering, som skal være gebyrfritt, etablering av mobile registreringskontorer og oppretting av registreringsenheter på skolene for barn som ikke er blitt registrert ved fødselen. I den forbindelse skal partene sørge for at bestemmelsene i artikkel 7 blir håndhevet i sin helhet, i samsvar med prinsippet om ikke-diskriminering (artikkel 2) og prinsippet om barnets beste (artikkel 3).

B. Tilgang til egnet informasjon og til massemedia

37. Tilgang til informasjon og kommunikasjonsmidler, herunder informasjons- og kommunikasjonsteknologi og informasjons- og kommunikasjonssystemer, gjør det mulig for barn med nedsatt funksjonsevne å leve selvstendige liv og delta fullt ut i alle sammenhenger i livet. Barn med nedsatt funksjonsevne og de som har omsorgen for dem, skal ha tilgang til informasjon om de funksjonshemninger barna har, slik at de kan skaffe seg tilfredsstillende kunnskaper, herunder om årsakene til funksjonshemningene, hvordan de skal takle dem, og prognosene for dem. Slik kunnskap er svært verdifull, ettersom den ikke bare gjør barna i stand til å tilpasse seg og leve bedre med sine funksjonshemninger, men også gjør det mulig for dem å være mer engasjert i og ta beslutninger på et informert grunnlag om sin egen behandling. Barn med nedsatt funksjonsevne skal også ha tilgang til egnet teknologi og andre tjenester og/eller språk, f.eks. blindeskrift og tegnspråk, som kan gi dem tilgang til alle typer medier, som fjernsyn, radio og skriftlige medier, samt nye informasjons- og kommunikasjonssystemer, som f.eks. Internett.

38. På den annen side kreves det av partene at de skal beskytte alle barn, herunder barn med nedsatt funksjonsevne, mot skadelig informasjon, særlig pornografisk materiell og materiell som kan skape fremmedfrykt eller andre former for diskriminering, og som kan bidra til å forsterke fordommer.

C. Tilgang til offentlig transport og offentlige fasiliteter

39. Manglende fysisk tilgang til offentlige transportmidler og andre fasiliteter, herunder offentlige bygninger, kjøpesenter, rekreasjonsområder o.a., er en faktor som i vesentlig grad bidrar til marginaliseringen og ekskluderingen av barn med nedsatt funksjonsevne, og den reduserer også deres tilgang til tjenester, herunder innen helseomsorg og utdanning. Det er riktig nok gjort mye for å løse dette problemet i utviklede land, men i utviklingsland er det fortsatt i liten grad satt på dagsordenen. Komiteen ber samtlige parter utvikle en hensiktsmessig politikk og egnede prosedyrer for å gjøre offentlige transportmidler sikre og lett tilgjengelige for barn med nedsatt funksjonsevne, og gratis, dersom det er mulig, av hensyn til økonomien til foreldre og andre som har omsorgen for disse barna.

40. Alle nye offentlige bygninger skal være bygd i samsvar med internasjonale spesifikasjoner for tilgang for personer med nedsatt funksjonsevne, og på eksisterende offentlige bygninger, herunder skoler, helsesenter, bygninger for offentlig forvaltning og kjøpesenter, skal det foretas nødvendige endringer, slik at de blir mest mulig tilgjengelig.

VI. Familieforhold og alternativ omsorg
(artikkel 5, artikkel 18 nr. 1 og 2, artiklene 9-11, 19-21 og 25, artikkel 27 nr. 4 og artikkel 39)

A. Støtte til familien og foreldrenes ansvar

41. Barn med nedsatt funksjonsevne blir best tatt hånd om og gitt omsorg i sitt eget familiemiljø, forutsatt at familien har de ressurser og får den støtte den trenger i alle henseender. Slik støtte skal bl.a. omfatte informasjon til foreldre og søsken, ikke bare om funksjonshemningen og dens årsaker, men også om hvert barns unike fysiske og psykiske behov, psykologisk støtte som er sensitiv overfor belastningen og vanskelighetene det innebærer for en familie å få et barn med nedsatt funksjonsevne, undervisning i familiens felles språk, f.eks. tegnspråk, slik at foreldre og søsken kan kommunisere med det funksjonshemmede familiemedlemmet, materiell støtte i form av spesielle stønadsutbetalinger, konsumartikler og nødvendig utstyr, som f.eks. spesielle møbler eller framkomstmidler som det anses at barnet har behov for, for å leve et verdig og selvstendig liv og bli fullt ut inkludert i familien og i samfunnet. Slik støtte skal også omfatte barn som er berørt av funksjonshemninger hos de som har omsorgen for dem. Et barn som bor sammen med en mor eller far eller annen omsorgsperson som er funksjonshemmet, skal f.eks. få den støtte som er nødvendig for å beskytte barnets rettigheter, og som kan gjøre det mulig for han eller henne å fortsette å bo sammen med sin mor eller far, dersom dette er til barnets beste. Støtten skal også omfatte ulike former for avlastningstjenester, som f.eks. omsorgsbistand i hjemmet og dagtilbudsordninger som er direkte tilgjengelig på lokalt nivå. Slike tjenester gjør det mulig for foreldrene å arbeide, samtidig som de reduserer belastningen på dem og bidrar til å opprettholde et godt familiemiljø.

B. Vold, misbruk og omsorgssvikt

42. Barn med nedsatt funksjonsevne er mer utsatt for alle former for misbruk, både psykisk, fysisk og seksuelt misbruk i alle sammenhenger, herunder i familien, på skolen, i private og offentlige institusjoner, f.eks. i forbindelse med alternativ omsorg eller arbeid, og i samfunnet ellers. Det blir ofte sagt at barn med nedsatt funksjonsevne har fem ganger så store sjanser for å bli misbrukt som andre barn. Både hjemme og på institusjoner er barn med nedsatt funksjonsevne ofte utsatt for psykisk og fysisk vold og seksuelt misbruk, og de er også svært utsatt for omsorgssvikt og vanskjøtsel, siden de ofte utgjør en ekstra fysisk og økonomisk belastning for familien. I tillegg fører mangelen på tilgang til en fungerende klagemekanisme og manglende overvåking til at misbruket ofte blir systematisk og vedvarende. Mobbing på skolen er en spesiell form for vold som barn er utsatt for, og det er svært vanlig at denne formen for vold rammer barn med nedsatt funksjonsevne. Det at disse barna er særlig utsatt, kan bl.a. ha følgende årsaker:

a) Manglende hørsel eller evne til å bevege seg, og manglende evne til å kle av og på seg selv, vaske seg og bade uten hjelp, gjør at de er mer utsatt for overgrep fra omsorgspersonell.

b) En tilværelse isolert fra foreldre, søsken, slekt og venner øker sannsynligheten for misbruk.

c) Dersom de kommuniserer dårlig eller har intellektuelle svakheter, kan de bli ignorert, mistrodd eller misforstått dersom de klager over overgrep.

d) Foreldre eller andre som tar hånd om barnet kan være utsatt for et betydelig press på grunn av fysiske, økonomiske eller emosjonelle problemer i forbindelse med omsorgen for barnet, og undersøkelser viser at personer som er under press, har lettere for å begå overgrep.

e) Barn med nedsatt funksjonsevne blir ofte feilaktig sett på som ikke-seksuelle individer som ikke har noen forståelse av sin egen kropp, og de kan derfor lett bli offer for overgripere, særlig seksuelle overgripere.

43. Partene anmodes om å treffe alle nødvendige tiltak for å forebygge misbruk av og vold mot barn med nedsatt funksjonsevne, f.eks. tiltak for å:

a) gi foreldre og andre omsorgspersoner informasjon, og lære dem å forstå risikoen for overgrep og oppdage tegn på at barnet blir misbrukt,

b) sikre at foreldrene er på vakt når de lar personer eller institusjoner ta hånd om barna, og gjøre dem bedre i stand til å oppdage overgrep,

c) opprette og oppmuntre støttegrupper for foreldre, søsken og andre som tar hånd om barnet, som kan bistå dem i omsorgen for barnet og gi dem hjelp til å takle funksjonshemningen,

d) forsikre seg om at både barn og omsorgspersoner er klar over at barnet har en lovfestet rett til å bli behandlet med verdighet og respekt, og at de har rett til å klage til de ansvarlige myndigheter dersom denne retten blir krenket,

e) sikre at skolene gjør alt de kan for å bekjempe mobbing, og at de vier spesiell oppmerksomhet til barn med nedsatt funksjonsevne, som de skal gi den nødvendige beskyttelse, samtidig som de hele tiden skal påse at de får delta i den ordinære undervisningen,

f) sikre at institusjoner som tar seg av barn med nedsatt funksjonsevne er bemannet med spesialutdannet personell, i samsvar med relevante standarder, og at de blir regelmessig ført tilsyn med og evaluert, samt at de har lett tilgjengelige og sensitive klagemekanismer,

g) opprette en lett-tilgjengelig og barnevennlig klagemekanisme og et funksjonelt overvåkingssystem basert på Paris-prinsippene (se punkt 24 ovenfor),

h) gjøre de nødvendige lovgivningsmessige tilpasninger, slik at gjerningsmenn kan straffes og fjernes fra hjemmet, og sikre at barnet ikke blir skilt fra sin familie, men kan fortsette å leve i et trygt og godt miljø,

i) sikre behandling og reintegrering av barn som er blitt utsatt for misbruk og vold, med særlig fokus på programmer for en helhetlig rehabilitering av disse barna.

44. Komiteen vil i denne sammenheng også henlede partenes oppmerksomhet på rapporten som en uavhengig ekspert utarbeidet i forbindelse med FNs undersøkelse av vold mot barn (A/61/299). Denne rapporten omtaler barn med nedsatt funksjonsevne som en gruppe barn som er spesielt utsatt for vold. Komiteen anmoder partene om å treffe alle nødvendige tiltak for å følge opp både de generelle anbefalingene og de kontekst-spesifikke anbefalingene i denne rapporten.

C. Familielignende former for alternativ omsorg

45. Rollen til storfamilien, som fortsatt er en grunnpilar i omsorgen for barn i mange samfunn, og som anses som en av de beste alternative former for omsorg, bør styrkes, og storfamilien bør settes i stand til å støtte barnet og barnets foreldre eller andre som tar hånd om barnet.

46. Komiteen erkjenner at fosterfamilier er en akseptert og mye brukt form for alternativ omsorg i mange land som er part i konvensjonen. Det er imidlertid en kjensgjerning at mange fosterfamilier er lite villige til å ta på seg omsorgen for barn med nedsatt funksjonsevne, ettersom slike barn ofte representerer en utfordring, fordi de kan ha behov for ekstra pleie og omsorg, og fordi det stilles spesielle krav til den fysiske, psykologiske og mentale oppfostringen av dem. Organisasjoner som er ansvarlig for plassering av barn i fosterhjem, må derfor finne egnede fosterfamilier og sørge for at disse familiene får den nødvendige opplæring og støtte, slik at de blir i stand til å gi de funksjonshemmede barna den omsorg de trenger.

D. Institusjoner

47. Komiteen har ofte gitt uttrykk for uro over det høye antallet funksjonshemmede barn som blir plassert i institusjoner, og over at institusjonalisering er den foretrukne løsningen for disse barna i mange land. Kvaliteten på tilbudet, både når det gjelder undervisning, medisinsk oppfølging og rehabilitering, er ofte langt under de standarder som er nødvendig for barn med nedsatt funksjonsevne, enten fordi det ikke fins etablerte standarder, eller på grunn av manglende oppfølging av de standardene som fins, og manglende tilsyn. Institusjoner representerer også et spesielt miljø, der barn med nedsatt funksjonsevne er mer utsatt for psykiske, fysiske, seksuelle og andre former for overgrep, og for omsorgssvikt og vanskjøtsel (se punktene 42-44 ovenfor). Komiteen anmoder derfor partene om bare å bruke plassering på institusjon som en siste utvei, når det er absolutt nødvendig, og bare når det er til barnets beste. Komiteen anbefaler at partene går imot plassering på institusjon dersom slik plassering bare har som formål å begrense barnets frihet eller bevegelsesradius. I tillegg skal det satses på å omdanne eksisterende institusjoner til fortrinnsvis små enheter, som er organisert rundt barnas rettigheter og behov, utvikle nasjonale standarder for omsorg på institusjon og etablere strenge utvelgings- og tilsynsprosedyrer, for å sikre at disse standardene blir fulgt opp i praksis.

48. Komiteen er uroet over det faktum at barn med nedsatt funksjonsevne sjelden blir hørt i prosesser som gjelder atskillelse fra familien og plassering i alternativ omsorg. Barn blir vanligvis ikke tatt nok hensyn til som deltakere i beslutningsprosessen, selv om beslutningene som tas, har vidtrekkende følger for deres liv og framtid. Komiteen anbefaler derfor at partene viderefører og styrker innsatsen for å ta funksjonshemmede barns synspunkter med i betraktning, og legger til rette for at de kan delta i behandlingen av alle spørsmål som berører dem i forbindelse med prosesser der atskillelse fra familien og plassering i alternativ omsorg blir vurdert, og i forbindelse med selve overflyttingsprosessen. Komiteen understreker også at

barnas synspunkter skal tas hensyn til under hele prosessen med å vurdere beskyttelsestiltak, før det tas en beslutning, og under og etter iverksettelsen av beslutningen. I den sammenheng henleder komiteen partenes oppmerksomhet på anbefalingene som komiteen vedtok etter dagen med generell diskusjon om barn uten foreldreomsorg, som ble arrangert 16. september 2005 (CRC/C/153, punktene 636-689).

49. For å bygge ned bruken av institusjoner anmodes derfor partene om å lage opplegg for å flytte barn med nedsatt funksjonsevne ut av institusjonene og sende dem tilbake igjen til sine familier eller storfamilier, eller plassere dem i fosterhjem. Foreldre og andre medlemmer av storfamilien skal gis systematisk støtte og opplæring, slik at de kan hjelpe barna til å bli reintegrert i sine familiemiljøer.

E. Periodisk vurdering av plasseringsløsningen

50. Uansett hvilken alternativ omsorgsform ansvarlige myndigheter velger som løsning for et barn med nedsatt funksjonsevne, er det viktig at de med jevne mellomrom fører tilsyn med behandlingen av barnet, og alle andre relevante omstendigheter i forbindelse med plasseringen, for å forsikre seg om at barnet har det bra.

VII. Grunnleggende helseomsorg og velferd (artikkel 6, artikkel 18 nr. 3, artiklene 23, 24 og 26 og artikkel 27 nr. 1-3)

A. Retten til en høyest mulig helsestandard

51. Retten til å nyte godt av en høyest mulig helsestandard og til en fysisk og økonomisk tilgjengelig helseomsorg av god kvalitet, er en rett alle barn har fra fødselen. Barn med nedsatt funksjonsevne blir ofte hindret i å nyte godt av denne retten, av forskjellige årsaker, herunder diskriminering, manglende informasjon og/eller økonomiske ressurser, transportproblemer, geografiske avstander og fysiske hinder for tilgang til helsefasiliteter. En annen faktor er fraværet av målrettede helseprogrammer som dekker de spesifikke behovene til barn med nedsatt funksjonsevne. Helsepolitikken skal være vidtfnende og legges opp med det for øyet å oppdage funksjonshemninger på et tidlig stadium, komme raskt i gang med tiltak, herunder psykologisk og fysisk behandling, og bidra til rehabilitering, herunder gjennom bistand i form av fysiske hjelpemidler, som f.eks. arm- og benproteser, framkomstmidler og hjelpemidler for syns- og hørselshemmede.

52. Det er viktig å understreke at helsetjenestene skal tilbys innenfor det samme offentlige helsesystemet som sørger for helsetjenester til andre barn. Tjenestene skal være gratis, dersom det lar seg gjøre, og de skal være så oppdatert og moderne som mulig. Betydningen av lokalt baserte strategier for bistand og rehabilitering skal framheves når det planlegges helsetjenester for barn med nedsatt funksjonsevne. Partene skal påse at helsefaglig personell som arbeider med funksjonshemmede barn, har den nødvendige kompetanse til å yte tjenester av høy kvalitet, basert på en tilnærming som setter barna i sentrum. I den forbindelse kan mange partstater ha stor nytte av internasjonalt samarbeid, både med internasjonale organisasjoner og med andre land som er part i konvensjonen.

B. Forebygging

53. Årsakene til at folk blir funksjonshemmet, er mange og varierte, og graden av forebygging og hva slags forebyggingstiltak det er snakk om, varierer derfor også. Arvelige sykdommer som ofte er årsak til funksjonshemninger, kan forebygges i en del land der det er

vanlig med ekteskap mellom personer som er i slekt med hverandre. I slike tilfeller anbefales offentlige opplysningskampanjer og behørig testing før man planlegger å få barn. Smittsomme sykdommer er fortsatt årsak til mange typer funksjonshemninger rundt om i verden, og det er behov for økt satsing på vaksiner, slik at alle får beskyttelse mot alle smittsomme sykdommer som kan forebygges. Dårlig ernæring kan få varige konsekvenser for barns utvikling, og kan resultere i nedsatt funksjonsevne, som f.eks. blindhet forårsaket av mangel på vitamin A. Komiteen anbefaler partene å styrke den prenatal omsorgen for barna og sikre at bistanden under fødselen er av tilfredsstillende kvalitet. Komiteen anbefaler også at partene sørger for tilfredsstillende helsetjenester etter fødselen, og at de gjennomfører opplysningskampanjer om grunnleggende omsorg og ernæring for barn, rettet mot foreldre og andre som tar hånd om barn. I den sammenheng anbefaler komiteen også at partene fortsetter å samarbeide med og søke teknisk bistand hos bl.a. WHO og UNICEF.

54. Ulykker i hjemmet og i trafikken er en viktig årsak til funksjonshemninger i en del land, og her må det vedtas og iverksettes forebyggende tiltak, som f.eks. lovpålagt bruk av bilbelte og andre lovtiltak, for å bedre sikkerheten på veiene. Livsstilsproblemer, som misbruk av alkohol og andre rusmidler under svangerskapet, er også årsaker som kan forebygges, og virkningen på fosteret av at moren misbruker alkohol under svangerskapet (the fetal alcohol syndrome - FAS) er en viktig grunn til bekymring i en del land. Offentlig opplysningsarbeid og identifisering av og hjelp til gravide kvinner som misbruker rusmidler, er bare noen av de tiltak som kan treffes for å forebygge slike årsaker til nedsatt funksjonsevne hos barn. Helsefarlige miljøgifter er også årsak til mange funksjonshemninger. Giftige stoffer som bly, kvikksølv, asbest mfl. finnes det mye av i de fleste land. Partene bør vedta og iverksette en politikk for å forebygge dumping av helsefarlige stoffer og andre ting som forurensrer miljøet. Videre bør det innføres strenge retningslinjer og sikringstiltak for å forebygge strålingsulykker.

55. Væpnede konflikter og det som følger i kjølvannet av dem, som f.eks. enkel tilgang til håndvåpen og lette våpen, er også viktige årsaker til funksjonshemninger. Partene er forpliktet til å treffe alle nødvendige tiltak for å beskytte barn mot de ødeleggende virkningene av krig og væpnet vold, og sikre at barn som er berørt av væpnet konflikt, har tilgang til tilfredsstillende helsetjenester og sosiale tjenester, herunder psykososial rehabilitering og sosial reintegrering. Komiteen understreker særlig betydningen av at barn, foreldre og allmennheten blir informert om de farer som landminer og ueksplodert ammunisjon representerer, slik at skader og dødsfall kan forebygges. Det er svært viktig at partene fortsetter å lokalisere etterlatte landminer og ueksplodert ammunisjon, at de treffer tiltak for å holde barn borte fra usikre områder, og at de styrker mineryddingsarbeidet, samt at de søker nødvendig teknisk og økonomisk bistand innenfor rammen av internasjonalt samarbeid, herunder bistand fra FN-organisasjoner, når dette er hensiktsmessig (Se også punkt 23 ovenfor om landminer og ueksplodert ammunisjon og punkt 78 nedenfor om barn i væpnede konflikter under "Spesielle beskyttelsestiltak").

C. Oppdagelse av funksjonshemninger på et tidlig stadium

56. Svært ofte blir funksjonshemninger hos barn oppdaget ganske sent, og dette reduserer mulighetene til effektiv behandling og rehabilitering. Tidlig oppdagelse av funksjonshemninger krever en våken oppmerksomhet fra helsepersonell og foreldre, og fra lærere og annet fagpersonell som arbeider med barn. De må være i stand til å oppdage de første tegnene til nedsatt funksjonsevne og foreta de nødvendige henvisninger, for å få stilt diagnose og få startet behandling. Komiteen anbefaler derfor at partene oppretter systemer for tidlig

identifisering av funksjonshemninger og tidlig intervensjon som en del av sine helse-tjenester, sammen med fødselsregistrering og prosedyrer for å følge utviklingen til barn som det er oppdaget nedsatt funksjonsevne hos på et tidlig stadium. Tjenestene skal både være lokalsamfunnsbaserte og hjembaserte, og de skal være lett tilgjengelig. Videre skal det være et nært samarbeid mellom de tjenestene som skal oppdage nedsatt funksjonsevne på et tidlig stadium, og førskoler og skoler, for å gjøre overgangen lettere for barnet.

57. Etter at det er konstatert nedsatt funksjonsevne hos et barn, skal det være systemer på plass som er i stand til å gå inn på et tidlig stadium med behandling og rehabilitering, og som kan sørge for nødvendige hjelpemidler, som f.eks. framkomstmidler, høreapparater, optiske hjelpemidler og proteser, som kan gjøre barnet i stand til å realisere sitt fulle potensial. Det bør også understrekes at disse hjelpemidlene bør være gratis, dersom det er mulig, og at prosessen for å få tilgang til slike tjenester, bør være effektiv og enkel, og ikke innebære lang ventetid og mye byråkrati.

D. Behandling som omfatter flere fagområder

58. Barn med nedsatt funksjonsevne har svært ofte flere forskjellige typer helseproblemer, og har behov for behandling ut ifra en helhetstilnærming. Svært ofte er mange forskjellige kategorier fagfolk involvert i behandlingen, som f.eks. nevrologer, psykologer, psykiatere, ortopeder og fysioterapeuter. Ideelt sett burde disse spesialistene i fellesskap sette opp en plan for behandlingen av barnet, slik at behandlingen blir mest mulig effektiv.

E. Unge menneskers helse og utvikling

59. Komiteen konstaterer at barn med nedsatt funksjonsevne, særlig når de kommer opp i ungdomsårene, møter en rekke utfordringer og utsettes for mange farer når de skal etablere forhold til andre ungdommer, og i forbindelse med reproduktiv helse. Komiteen anbefaler derfor at partene gir ungdommer med nedsatt funksjonsevne informasjon, råd og veiledning, herunder også spesifikk veiledning som går på den enkeltes funksjonshemming, når dette er aktuelt, og at de fullt ut tar hensyn til komiteens generelle kommentarer nr. 3 (2003), om HIV/AIDS og barnets rettigheter, og nr. 4 (2003), om unge menneskers helse og utvikling sett i relasjon til Konvensjonen om barnets rettigheter.

60. Komiteen er dypt bekymret over praksisen med å tvangssterilisere barn med nedsatt funksjonsevne, en praksis som fortsatt eksisterer i en del land, og som særlig går ut over jenter. Denne praksisen er en alvorlig krenkelse av funksjonshemmede barns fysiske integritet, og den gir varige negative fysiske og psykiske helsevirkninger. Komiteen oppfordrer derfor partene til å vedta lovforbud mot tvangssterilisering av barn på grunn av nedsatt funksjonsevne.

F. Forskning

61. Årsakene til funksjonshemninger, og forebygging og behandling av dem, får ikke den oppmerksomhet på nasjonale og internasjonale forskningsagendaer som disse temaene har så stort behov for. Partene oppfordres til å prioritere dette området, ved å sikre finansiering av forskning som tar for seg funksjonshemninger, og tilsyn med slik forskning, særlig med tanke på forskningens etiske implikasjoner.

VIII. Utdanning og fritid (artiklene 28, 29 og 31)

A. Utdanning av høy kvalitet

62. Barn med nedsatt funksjonsevne har samme rett til utdanning som alle andre barn, og de skal nyte godt av denne retten uten å oppleve diskriminering av noe slag, på grunnlag av like muligheter, slik dette er slått fast i konvensjonen⁴. For dette formål skal det sikres effektiv tilgang til utdanning for barn med nedsatt funksjonsevne, for å “utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig” (se artiklene 28 og 29 i konvensjonen og komiteens generelle kommentar nr. 1 (2001), om utdanningens formål). Konvensjonen erkjenner behovet for endringer i skolens praksis og i lærerutdanningen, slik at vanlige lærere får kompetanse til å undervise barn med ulike funksjonshemninger, og sikre at de får positivt utbytte av undervisningen.

63. Ettersom barn med nedsatt funksjonsevne er svært ulike, må foreldre, lærere og de ulike spesialister hjelpe hvert enkelt barn med å utvikle sine kommunikasjonsmåter og kommunikasjonsferdigheter, sitt språk og sin samhandling med andre mennesker, og sine evner til å orientere seg og løse problemer, på den måten som er best egnet til å frigjøre barnets potensial. Alle som arbeider med å utvikle barns ferdigheter, evner og potensial til selvrealisering, skal gjøre nøyaktige observasjoner av barnas utvikling og lytte nøye til deres verbale og emosjonelle kommunikasjon, for å skape en målrettet undervisning som stimulerer barnas utvikling.

B. Selvrespekt og selvtillit

64. Det er svært viktig at undervisningen av barn med nedsatt funksjonsevne bidrar til å gi barna en positiv selvbevissthet, og at den gir barna en følelse av at de er respektert av andre og behandles med samme verdighet som andre. Barnet må få et klart inntrykk av at andre mennesker respekterer det og anerkjenner dets menneskerettigheter og friheter. Når et barn med nedsatt funksjonsevne blir inkludert i gruppen av barn i klasserommet, kan dette vise barnet at han eller hun har en anerkjent identitet og tilhører et fellesskap sammen med andre elever og jevnaldrende. Hjelp og støtte fra jevnaldrende styrker funksjonshemmede barns selvaktelse, og slik støtte bør anerkjennes og oppmuntres i mye større grad. Utdanningen skal i den grad det er mulig også gi barna en berikende opplevelse av å beherske noe, oppnå noe og lykkes med noe.

C. Undervisning i skolen

65. Undervisning i tidlig barndom er særlig viktig for barn med nedsatt funksjonsevne, ettersom funksjonshemninger og spesielle behov i den sammenheng ofte oppdages for første

⁴ I den forbindelse vil komiteen gjerne vise til De forente nasjoners tusenårserklæring (A/RES/55/2), og særlig til utviklingsmål nr. 2 i denne erklæringen, som gjelder grunnskoleutdanning for alle, der regjeringene forplikter seg til å “sørge for at barn overalt, både gutter og jenter, innen 2015 har tilgang til full grunnskoleutdanning, og at jenter og gutter får samme tilgang til utdanning på alle nivåer”. Komiteen viser også til andre internasjonale avtaler som støtter tanken om en inkluderende undervisning, blant dem Salamanca-erklæringen og handlingsrammeverket for spesialundervisning, som ble vedtatt av Verdenskonferansen om spesialundervisning: Tilgang og kvalitet, i Salamanca i Spania 7. - 10. juni 1994 (UNESCO og det spanske ministeriet for utdanning og vitenskap) og Handlingsplanen fra Dakar, EFA (Education for All): *Meeting our Collective Commitments* (Oppfyllelse av våre felles forpliktelser), som ble vedtatt av Verdens utdanningsforum i Dakar, Senegal, 26. - 28. april 2000.

gang i forbindelse med slik undervisning. Tidlig intervensjon og behandling er av største betydning for at barnet skal få utviklet sitt potensial fullt ut. Dersom det oppdages på et tidlig stadium at et barn har nedsatt funksjonsevne eller er sent utviklet på et område, kan undervisningen tilpasses barnets behov, og barnet har da mye større mulighet til å få fullt utbytte av undervisningen. Undervisning fra tidlig alder, i statlig eller kommunal regi, eller gjennom sivilsamfunnsinstitusjoner, kan være et viktig bidrag til alle funksjonshemmede barns velferd og utvikling (se komiteens generelle kommentar nr. 7 (2005), om gjennomføring av barnets rettigheter i tidlig barndom). Barn med nedsatt funksjonsevne har rett til gratis grunnskoleutdanning, og i mange partstater har de også rett til ungdomsskoleutdanning. Det skal ikke være kommunikasjonsbarrierer på skolene, og heller ikke fysiske hindringer som vanskeliggjør tilgangen for barn med redusert mobilitet. Også høyere utdanning skal være tilgjengelig for funksjonshemmet ungdom som er kvalifisert og har kapasitet til det. For at de fullt ut skal kunne utøve sin rett til utdanning, må mange barn ha personlig bistand, særlig fra lærere som er skolert i metoder og teknikker, herunder de nødvendige språk og andre kommunikasjonsformer, slik at de kan få undervise barn med ulike typer funksjonshemninger ved hjelp av individuelt tilpassede læringsstrategier som setter barnet i sentrum, og ved hjelp av hensiktsmessig undervisningsmaterieell og egnede hjelpemidler, som partene skal skaffe til veie så langt de tilgjengelige ressurser tillater det.

D. Inkluderende undervisning

66. Undervisning av barn med nedsatt funksjonsevne skal ha som mål å være inkluderende⁵. Måten inkluderingen skal skje på, vil være avhengig av den enkeltes individuelle behov, ettersom undervisningen av en del funksjonshemmede barn krever en form for støtte som ikke alltid er tilgjengelig i det ordinære skolesystemet. Komiteen merker seg den eksplisitte forpliktelsen med hensyn til målet om en inkluderende undervisning i utkastet til konvensjon om funksjonshemmede personers rettigheter, og partenes plikt til å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne, herunder barn, ikke blir stengt ute fra det ordinære utdanningssystemet fordi de er funksjonshemmet, og at de får den hjelp de trenger, innenfor det ordinære utdanningssystemet, slik at de faktisk får delta effektivt i undervisningen. Komiteen oppfordrer de av partene som ennå ikke har kommet i gang med et inkluderingsprogram, til å treffe de nødvendige tiltak for å få dette til. Komiteen understreker imidlertid at graden av inkludering innenfor det ordinære utdanningssystemet kan variere. Dersom det ikke er mulig å få til en fullt ut inkluderende undervisning i nær framtid, skal det opprettholdes et kontinuerlig tjenestetilbud og et utvalg programmuligheter.

67. Bevegelsen for en inkluderende undervisning har fått stor oppslutning i de senere år. Begrepet inkluderende kan imidlertid ha forskjellige betydninger. Grunnleggende sett er inkluderende undervisning et sett verdier, prinsipper og framgangsmåter som skal gi alle elever en meningsfylt, effektiv og kvalitetsmessig god undervisning, og som tar hensyn til mangfoldet av forutsetninger og behov, ikke bare for barn med nedsatt funksjonsevne, men for alle elever. Dette målet kan nås gjennom forskjellige måter å organisere undervisningen på, som respekterer mangfoldet blant barna. Inkludering kan omfatte alt fra plassering hele

⁵ UNESCOs retningslinjer for inkludering: Tilgang til utdanning for alle (UNESCO 2005) gir følgende definisjon: "Inkludering er en prosess der man tar opp og prøver å imøtekomme de mange ulike behov hos elevene gjennom økt deltakelse i læringsprosessen, og i kultur- og samfunnsliv, og mindre ekskludering innenfor og som resultat av undervisningen. Prosessen innebærer endringer og modifiseringer i innhold, tilnæringsmåter, strukturer og strategier, og en felles visjon som omfatter alle barn i den aktuelle aldersgruppen, basert på en overbevisning om at det er det ordinære utdanningssystemets ansvar å gi alle barn utdanning ...Inkludering dreier seg om å kartlegge og fjerne hindringer..." (s. 13 og 15)

tiden av alle elever med nedsatt funksjonsevne i ett ordinært klasserom til plassering med varierende grad av inkludering i en ordinær klasse, herunder en viss andel med spesialundervisning. Det er viktig å forstå at inkludering ikke bare dreier seg om å integrere barn med nedsatt funksjonsevne i det ordinære utdanningssystemet uten å ta hensyn til hvilke utfordringer de representerer eller hvilke behov de har. Det er viktig at det utvikles et nært samarbeid mellom spesialpedagoger og vanlige lærere. Skolenes læreplaner må gjennomgås på nytt og tilpasses, slik at de tilfredsstillende behovene til alle barn, også barn med nedsatt funksjonsevne, og det må gjøres endringer i utdanningen for lærere og annet personell som er en del av utdanningssystemet, for at konseptet inkluderende undervisning skal kunne gjennomføres fullt ut.

E. Utdanning for arbeidslivet og yrkesmessig opplæring

68. Alle personer med nedsatt funksjonsevne, uansett alder, skal ha tilgang til utdanning som forbereder dem til å delta i arbeidslivet. Det er viktig å begynne forberedelsene i ung alder, for utviklingen av en arbeidskarriere er en prosess som begynner tidlig og fortsetter gjennom hele livet. Utvikling av karrierebevissthet og faglige ferdigheter så tidlig som mulig, helt fra grunnskolen av, gir barna bedre valgmuligheter senere i livet når det gjelder arbeid. Utdanning for arbeidslivet i grunnskolen innebærer ikke bruk av små barn til å utføre arbeid som i siste instans åpner døren for økonomisk utnyttning. Den begynner med at elevene velger seg et mål i tidlig alder, i samsvar med sin gradvise utvikling. Deretter skal dette følges opp av en hensiktsmessig utdanning i ungdomsskole og videregående skole, som skal gi de unge faglige ferdigheter og tilgang til arbeidserfaring, under systematisk samordning mellom skolen og arbeidsplassen og systematisk tilsyn.

69. Utvikling av en arbeidskarriere og faglige ferdigheter skal inkluderes i skolens læreplaner. Karrierebevissthet og faglige ferdigheter skal inngå som en del av den obligatoriske utdanningen. I land der den obligatoriske utdanningen ikke går ut over grunnskolen, skal yrkesopplæring etter grunnskolen være obligatorisk for barn med nedsatt funksjonsevne. Regjeringene må utvikle en politikk for yrkesopplæring og bevilge tilstrekkelig midler til dette formålet.

F. Rekreasjon og kulturelle aktiviteter

70. Konvensjonen slår i artikkel 31 fast at barnet har rett til rekreasjon og kulturelle aktiviteter som passer for barnets alder. Denne artikkelen skal tolkes slik at det både er snakk om barnets mentale, psykologiske og fysiske alder og de mentale, psykologiske og fysiske evnene til barnet. Leken har vært anerkjent som den beste måten å lære forskjellige ferdigheter på, herunder sosiale ferdigheter. Full inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne i samfunnet realiseres når barna blir gitt anledning, plass og tid til å leke med hverandre (barn med og uten funksjonshemninger sammen). Opplæring til rekreasjon, fritidsaktiviteter og lek skal for funksjonshemmede barn i skolealder være en del av utdanningen.

71. Barn med nedsatt funksjonsevne skal ha de samme muligheter til å delta i ulike kulturelle og kunstneriske aktiviteter, og i sport, som andre barn. Disse aktivitetene må ses på både som et middel til å uttrykke seg og som et middel til å realisere et tilfredsstillende og kvalitetsmessig godt liv.

G. Sport

72. Sportsaktiviteter, både konkurranser og andre aktiviteter, bør legges opp slik at de inkluderer barn med nedsatt funksjonsevne, dersom dette er mulig. Det vil si at et funksjonshemmet barn som er i stand til å konkurrere med barn som ikke er funksjonshemmet, skal oppmuntres og hjelpes til å gjøre dette. Men sport er et område der barn med nedsatt funksjonsevne, på grunn av de fysiske krav som stilles i disse aktivitetene, ofte vil måtte ha sine egne konkurranser og aktiviteter, der de kan konkurrere trygt og under rettfærdige forhold. Det er imidlertid viktig at media spiller sin rolle på en ansvarlig måte når det arrangeres spesielle aktiviteter for barn med nedsatt funksjonsevne, ved at de gir disse begivenhetene samme oppmerksomhet som de gir sportsaktiviteter for andre barn.

IX. Spesielle beskyttelsestiltak (artiklene 22, 32-36 og 38-40, og artikkel 37 bokstavene b-d)

A. Systemer for behandling av mindreårige som er i konflikt med loven

73. I henhold til artikkel 2 har partene plikt til å sørge for at funksjonshemmede barn som er på kant med loven (som beskrevet i artikkel 40 nr. 1), blir beskyttet, ikke bare av de bestemmelser i konvensjonen som spesifikt handler om barne- og ungdomskriminalitet (artiklene 40, 37 og 39), men også av alle andre bestemmelser og garantier i konvensjonen som er relevante i den forbindelse, f.eks. på områdene helseomsorg og utdanning. I tillegg skal partene om nødvendig treffe spesifikke tiltak for å forsikre seg om at barn med nedsatt funksjonsevne virkelig beskyttes av og nyter godt av de ovenfor omtalte rettighetene i praksis.

74. Med henvisning til de rettigheter som er nedfelt i artikkel 23, og det faktum at barn med nedsatt funksjonsevne er spesielt utsatt, anbefaler komiteen, som et tillegg til de generelle anbefalinger i punkt 73 ovenfor, at følgende elementer blir tatt hensyn til i behandlingen av funksjonshemmede barn som (det påstås) har begått en straffbar handling:

a) Et funksjonshemmet barn som kommer i konflikt med loven skal forhøres ved hjelp av et egnet språk og ellers bli tatt hånd om av profesjonelle fagfolk som polititjenestemenn, advokater/forsvarere, sosialarbeidere, representanter for påtalemyndigheten og/eller dommere, som har den nødvendige kompetanse for å håndtere slike tilfeller.

b) Myndighetene skal utvikle og sette i verk alternative tiltak som er så varierte og fleksible at de kan tilpasses det enkelte barnets evner og forutsetninger, for å unngå å måtte gå til rettslige skritt. Barn med nedsatt funksjonsevne som kommer i konflikt med loven, skal i den grad det er mulig bli tatt hånd om uten at man tyr til formelle/rettslige prosedyrer. Slike prosedyrer skal bare vurderes når det er nødvendig av hensyn til den offentlige ro og orden. I slike tilfeller skal det treffes spesielle tiltak for å informere barnet om den rettslige prosessen og om hans/hennes rettigheter i den forbindelse.

c) Funksjonshemmede barn som er i konflikt med loven, bør ikke plasseres i ordinære interneringsanstalter for ungdom, verken i varetekt før en eventuell rettsak eller for å sone straff. Frihetsberøvelse skal bare anvendes dersom det er nødvendig for å gi barnet en fullgod behandling for de problemer som har ført til lovbruddet, og barnet skal da plasseres i en institusjon der de har spesialutdannet personell og annet som trengs for å gi barnet denne

behandlingen. Før det tas en avgjørelse om slik behandling, skal de kompetente myndigheter forsikre seg om at barnets menneskerettigheter og barnets rettssikkerhet blir ivaretatt fullt ut.

B. Økonomisk utnyttning

75. Barn med nedsatt funksjonsevne er særlig utsatt for forskjellige former for økonomisk utnyttning, herunder de verste formene for barnearbeid, narkotikahandel og tigging. I den forbindelse anbefaler komiteen at de av partene som ennå ikke har gjort det, ratifiserer ILO-konvensjon nr. 138 om minstealder for adgang til sysselsetting og ILO-konvensjon nr. 182 om forbud mot og umiddelbare tiltak for å avskaffe de verste former for barnearbeid. I arbeidet med å implementere disse konvensjonene skal partene ta spesielt hensyn til funksjonshemmede barns behov og det faktum at disse barna er spesielt utsatt.

C. Gatebarn

76. Barn med nedsatt funksjonsevne, og særlig barn med fysiske funksjonshemninger, ender ofte opp på gaten, av forskjellige årsaker, herunder økonomiske og sosiale faktorer. Funksjonshemmede barn som bor og/eller arbeider på gaten, må få den omsorg de har behov for, herunder mat, klær, husly, muligheter til utdanning, opplæring i livsferdigheter og beskyttelse mot de farer som truer dem, herunder økonomisk og seksuell utnyttning. Her er det nødvendig med en individuell tilnærming som fullt ut tar hensyn til den enkeltes spesielle behov og forutsetninger. Komiteen er særlig uroet over at barn med nedsatt funksjonsevne ofte utnyttes til å tigge på gaten eller andre steder. Det hender at barn blir påført funksjonshemninger med det formål at de skal bli gode tiggere. Partene anmodes om å treffe alle nødvendige tiltak for å forebygge denne formen for utnyttning og eksplisitt kriminalisere utnyttning av barn på denne måten, samt treffe effektive tiltak for å stille gjerningsmennene til ansvar.

D. Seksuell utnyttning

77. Komiteen har flere ganger gitt uttrykk for alvorlig bekymring over det økende antallet barn som blir offer for barneprositusjon og barnepornografi. Barn med nedsatt funksjonsevne er mer utsatt enn andre barn for å bli offer for disse alvorlige forbrytelsene. Regjeringene anmodes innstendig om å ratifisere og implementere den valgfrie protokollen om salg av barn, barneprositusjon og barnepornografi (OPSC), og om å vie særlig oppmerksomhet til beskyttelse av barn med nedsatt funksjonsevne i arbeidet med å oppfylle forpliktelsene i denne protokollen, i erkjennelse av at disse barna er spesielt utsatt.

E. Barn i væpnede konflikter

78. Som nevnt ovenfor er væpnede konflikter en viktig årsak til funksjonshemninger blant barn, både blant barn som er direkte involvert i konfliktene og blant barn som blir offer for stridighetene på andre måter. Komiteen anmoder i den forbindelse regjeringene om å ratifisere og implementere den valgfrie protokollen om involvering av barn i væpnede konflikter (OPAC). Det bør særlig legges vekt på å rehabilitere barn som er funksjonshemmet som følge av væpnede konflikter, og reintegrere disse barna i samfunnet. Videre anbefaler komiteen at partene eksplisitt forbyr at barn med nedsatt funksjonsevne blir innkalt til tjeneste i væpnede styrker, og at de treffer de nødvendige lovgivningsmessige og andre tiltak for å håndheve dette forbudet.

F. Flyktningebarn, internt fordrevne barn og barn som tilhører minoritetsgrupper eller urbefolkninger

79. Enkelte funksjonshemninger er et direkte resultat av forhold som har gjort en del mennesker til flyktninger eller internt fordrevne, som f.eks. menneskeskapt katastrofer eller naturkatastrofer. Landminer og ueksplodert ammunisjon kan f.eks. drepe og lemleste flyktningebarn og internt fordrevne og fastboende barn lenge etter at en væpnet konflikt er over. Flyktningebarn og internt fordrevne barn med nedsatt funksjonsevne er utsatt for flere typer diskriminering, særlig jenter, som i større grad enn gutter er ofre for overgrep, herunder seksuelt misbruk, omsorgssvikt og utnytting. Komiteen anmoder innstendig om at flyktningebarn og internt fordrevne barn med nedsatt funksjonsevne blir prioritert høyt med hensyn til spesiell bistand, herunder forebyggende bistand, og tilgang til tilfredsstillende helse- og sosialtjenester, herunder psykososial rehabilitering og sosial reintegrering. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har gitt barn høy prioritet i sin politikk og vedtatt en rekke dokumenter som skal være veiledende for høykommissærens arbeid på dette området, herunder Retningslinjer for flyktningebarn fra 1988, som er innarbeidet i UNHCRs politikk for flyktningebarn. Komiteen anbefaler også at partene tar i betraktning komiteens generelle kommentar nr. 6 (2005), om behandling av enslige barn og enslige barn med følgepersoner utenfor deres opprinnelige hjemland.

80. Alle tiltak som treffes for å beskytte og fremme rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne, skal ta hensyn til og vie særlig oppmerksomhet til den spesielle sårbarheten og de spesielle behovene til barn som tilhører minoritetsgrupper eller urbefolkningsgrupper, som ofte allerede i utgangspunktet er marginalisert innenfor de samfunn de lever i. Alle programmer og all politikk må være kulturelt og etnisk sensitive.
